

Nota van Wijziging 25/14 E

Voorgestelde behandeling

PS-vergadering : 6 februari 2015

Onderwerp

Omvorming Tuinbouw Ontwikkelingsmaatschappij (TOM)

Datum

27 januari 2015

Documentnummer

GS: 3776461

PS: 3776511

Aan Provinciale Staten van Noord-Brabant,

Samenvatting

De omstandigheden in de glastuinbouw dwingen ertoe dat de provincie Noord-Brabant als aandeelhouder van de Tuinbouw Ontwikkelingsmaatschappij een standpunt inneemt over de toekomst van deze maatschappij. In onze startnotitie "Scenario's Tuinbouw Ontwikkelings-maatschappij (TOM)" van 14 oktober 2014 hebben wij aangegeven dat wij er de voorkeur aan geven dat de TOM zodanig wordt omgevormd dat zij haar inspanningen vrijwel uitsluitend richt op de ontwikkeling van het glastuinbouwgebied in het Agro- en Foodcluster Nieuw Prinsenland en dat de provincie de volledige financiering op zich neemt (€ 75 miljoen). Deze notitie is op 21 november 2014 besproken in de themacommissie voor Transitie Stad en Platteland. Hierbij bleek ons voorkeurscenario op steun te kunnen rekenen. Het nu voorliggende voorstel strekt er toe om de instemming van Uw Staten te verkrijgen met dit scenario.

Het voorstel

1. Geen wensen of bedenkingen te hebben ter zake van de omvorming van de Tuinbouw Ontwikkelingsmaatschappij (TOM) inhoudend dat zij haar inspanningen vrijwel uitsluitend richt op de ontwikkeling van het glastuinbouwgebied in het Agro- en Foodcluster Nieuw Prinsenland (AFC NP).
2. Geen wensen of bedenkingen te hebben ter zake van het verstrekken van een lening van € 75 miljoen voor deze omvorming ten laste van het investeringskrediet voor het provinciaal ontwikkelbedrijf, onder de voorwaarde dat NCB-Ontwikkeling een garantie verleent van € 14 miljoen voor het geval de hoofdsom en de rente niet geheel terugvloeien naar de provincie.

3. De geheimhouding te bekrachtigen die Gedeputeerde Staten hebben opgelegd omtrent de inhoud van de bijlagen 1 en 2 bij dit voorstel.

Datum

27 januari 2015

Documentnummer

GS: 3776461

PS: 3776511

Aanleiding

De aanleiding tot dit Statenvoorstel is de noodzaak van de TOM om in te spelen op de veranderde omstandigheden in de glastuinbouwsector.

Bevoegdheid

Provinciale Staten hebben de bevoegdheid om wensen en bedenkingen in te brengen met betrekking tot voorgenomen besluiten van het college van Gedeputeerde Staten die ingrijpende gevolgen kunnen hebben voor de provincie. Dit vloeit voort uit het bepaalde in artikel 167, vierde lid, van de Provinciewet. Besluitvorming over de toekomst van de TOM als thans aan de orde valt naar het oordeel van ons college onder deze bepaling.

Doel

Het doel van dit Statenvoorstel is om de omvorming van de TOM mogelijk te maken, zodat de door de aandeelhouders voorgestane ontwikkeling van het projectgebied voor glastuinbouw in het Agro- en Foodcluster Nieuw Prinsenland (AFC NP) veilig wordt gesteld. Dit is van belang voor de duurzame productie van groenten, de werkgelegenheid in West-Brabant, en om het AFC NP te kunnen laten uitgroeien tot een productie- en innovatiecentrum van de biobased economy.

Argumenten

Beslispunt 1

geen wensen of bedenkingen hebben ter zake van omvorming TOM

1.1 Omvorming is nodig omdat de omstandigheden in de glastuinbouw drastisch zijn gewijzigd.

De rendementen in de glasgroenteteelt hebben de afgelopen jaren onder druk gestaan. Oorzaken hiervan zijn de economische crisis, een versnipperde afzetstructuur, en de EHEC-crisis. Recentelijk is daar de Russische boycot van tuinbouwproducten uit de Europese Unie bijgekomen. Als gevolg van deze situatie is het investeringsvermogen van de bedrijven de laatste jaren sterk afgenomen. Dit heeft geleid tot bedrijfsbeëindigingen en uitstel van nieuwbouwplannen.

Voor de TOM hebben de gewijzigde omstandigheden meegebracht dat zij na 2008 slechts 65 ha glastuinbouwgrond heeft kunnen uitgeven. Haar voorraad grond bedraagt nu 253 ha, waarvan 231 ha in eigendom en 22 ha in optie (stand op 1 december 2014). De TOM heeft daarom een bedrijfsplan gemaakt voor de omvorming van haar onderneming (zie bijlage 1).

Datum

27 januari 2015

Documentnummer

GS: 3776461

PS: 3776511

1.2 Omvorming houdt in focus op het glastuinbouwproject in het AFC NP, vergroting van marketing- en verkoopinspanningen en kostenbeperking.

Het glastuinbouwproject in het AFC NP is, met nog circa 200 ha uitgeefbare grond, verreweg het belangrijkste project van de TOM. Volgens een in opdracht van de TOM verricht marktonderzoek zijn de vooruitzichten voor de uitgifte van glastuinbouwgrond in het AFC NP gunstig (zie bijlage 2). Dit wordt bevestigd door onze recente contacten met de Rabobank.

In haar bedrijfsplan heeft de TOM onder meer de volgende uitgangspunten geformuleerd :

- Scherpere focus in de portfolio van TOM. Versneld afstoten van projecten die, in het licht van de gewijzigde omstandigheden, geen rendabel ontwikkelingsperspectief voor tuinbouw meer hebben. Focus op ontwikkeling projectlocatie Nieuw Prinsenland.
- Reductie van kosten in planrealisatie van Nieuw Prinsenland. Kwalitatief goede, maar soberder uitvoering. Verlaging van kosten voor civiele werken, nutsvoorzieningen en jaarlijkse kosten van plan-, onderzoeks- en advieskosten.
- Drastische verlaging van de overheadkosten van TOM
- Verhoging van de marketing- en verkoopinspanningen en de daarmee gepaard gaande kosten.

De aandeelhouders van de TOM onderschrijven het nieuwe bedrijfsplan. Gelet hierop en gezien de in het volgende punt opgenomen overwegingen ligt omvorming van de TOM in de rede.

1.3 De TOM heeft een belangrijke toegevoegde waarde voor het AFC NP. Deze zit met name in de door haar gevoerde regie over de ontwikkeling van het glastuinbouwgebied. Zonder deze regie zullen de duurzaamheidsdoelstellingen voor dit gebied niet of nauwelijks worden gehaald. Ook zullen samenwerking en symbiose tussen glastuinbouwbedrijven onderling en met de suikerfabriek en bedrijven in de agro- en foodsector minder gemakkelijk tot stand komen.

Zoals wij hebben vermeld in onze Statenmededeling "Actualisering dossier glastuinbouw" van 14 oktober 2014, nr. 3674337, is en blijft het produceren van kwalitatief hoogwaardige verse groenten en sierteeltproducten voor Europese en andere buitenlandse markten de belangrijkste drijfveer voor de Nederlandse glastuinbouw. Dat hiervoor projectgebieden als het glastuinbouwgebied in het AFC NP noodzakelijk zijn, waarin grote bedrijven tot ontplooiing kunnen komen, wordt algemeen onderschreven.

De ontwikkeling van het glastuinbouwgebied in het AFC NP is een belangrijk onderdeel van het provinciale ruimtelijke concentratiebeleid voor de glastuinbouw. Dit gebied zal naar verwachting 1.000 directe en 500 indirecte arbeidsplaatsen opleveren, hetgeen voor West-Brabant van groot belang is.

Ook draagt de ontwikkeling van het gebied bij aan de uitgroei van het AFC NP tot een centrum voor de biobased economy.

De TOM heeft, deels samen met Suiker Unie, diverse initiatieven genomen op het gebied van duurzaamheid in het AFC NP. Denk in dit verband aan de zogeheten gietwaterfabriek waarin afvalwater van de suikerfabriek zodanig wordt gezuiverd dat het gebruikt kan worden als gietwater voor de kasplanten. Ook komt er een centrale spuiwaterzuivering voor het glastuinbouwgebied, hetgeen uniek is in Nederland. Verder is de TOM doende met de ontwikkeling van een centrale voorziening voor de levering van CO₂ en werkt zij met Suiker Unie aan een restwarmtenet.

Al deze voorzieningen behoeven zowel in de ontwikkelings- en realisatiefase als in de beheerfase centrale regie. Aanvankelijk wordt deze regie door de TOM uitgeoefend, in een latere fase komt zij in handen te liggen van de op initiatief van de TOM opgerichte coöperatieve vereniging van glastuinders in het AFC NP. Deze vereniging zal op haar beurt samen met de coöperatieve vereniging voor de suikerfabriek en het bedrijventerrein overgaan tot oprichting van de Stichting AFC Nieuw Prinsenland, waarin de overkoepelende thema's voor het AFC NP zullen worden aangepakt.

Zoals wij hebben aangegeven in onze startnotitie "Scenario's Tuinbouw Ontwikkelingsmaatschappij (TOM)" van 14 oktober 2014, nr. 3665544, hierna aan te duiden als "scenarionotitie van 14 oktober 2014", is het vrijwel zeker dat de duurzaamheidsdoelstellingen voor het gebied, met inbegrip van de landschappelijk verantwoorde inrichting en inpassing, niet worden gehaald als de regie van de TOM zou komen te ontbreken. De beoogde winstgevende symbiose en samenwerking tussen glastuinbouwbedrijven onderling en tussen deze bedrijven, de suikerfabriek en nieuw te vestigen bedrijven in de agro- en foodsector maakt in dat geval ook minder kans om van de grond te komen.

Beslispunt 2

geen wensen of bedenkingen hebben ter zake van verstrekken lening van € 75 miljoen voor de omvorming ten laste van investeringskrediet provinciaal ontwikkelbedrijf, onder de voorwaarde dat NCB-Ontwikkeling een garantie verleent van € 14 miljoen voor het geval de hoofdsom en de rente niet geheel terugvloeien naar de provincie

2.1 Uitgaande van de posities die NCB-Ontwikkeling en de Rabobank innemen is overneming van de hele kredietverlening aan de TOM door de provincie Noord-Brabant de beste oplossing.

Zoals wij in onze scenarionotitie van 14 oktober 2014 hebben vermeld zijn noch mede-aandeelhouder NCB-Ontwikkeling, noch Rabobank 's-Hertogenbosch en omstreken bereid om hun financiering van de TOM te verhogen. Verder hebben wij uiteengezet dat uitgaande van deze posities

Datum

27 januari 2015

Documentnummer

GS: 3776461

PS: 3776511

overneming van het bankkrediet (€ 60 miljoen) door de provincie en verhoging tot het door de TOM benodigde krediet (€ 75 miljoen) in financieel opzicht de beste optie is. Gezien de belangen die zijn gemoeid met de omvorming van de TOM vinden wij dat voor deze optie moet worden gekozen. Voor de motivering van dit standpunt verwijzen wij naar onze scenarionotitie van 14 oktober 2014.

Datum

27 januari 2015

Documentnummer

GS: 3776461

PS: 3776511

2.2 NCB-Ontwikkeling draagt haar aan de Rabobank verleende garantie over naar de provincie; deze garantie zal in stand moeten blijven totdat de TOM haar rente- en aflossingsverplichtingen is nagekomen of de TOM wordt opgeheven.

Zowel de provincie Noord-Brabant als NCB-Ontwikkeling hebben aan de Rabobank een garantie van € 14 miljoen verleend voor het geval de TOM haar rente- en aflossings-verplichtingen niet zou nakomen. Als de provincie het bankkrediet overneemt, dan vervallen deze garanties. NCB-Ontwikkeling zal haar garantie vervolgens als het ware overdragen naar de provincie. Deze garantie moet in stand blijven totdat de TOM haar aflossings- en renteverplichtingen jegens de provincie volledig is nagekomen, of totdat de aandeelhouders gezamenlijk hebben besloten tot opheffing van de TOM. Dit betekent een verzwaring van de garantieverplichting van NCB-Ontwikkeling, omdat er geen sprake meer is van vermindering van de garantie met de helft zodra 50% van de uitgeefbare glastuinbouwgrond in het AFC NP is verkocht, zoals is overeengekomen met de bank.

2.3 Het investeringskrediet voor het provinciaal ontwikkelbedrijf is groot genoeg voor het vestrekken van een lening van € 75 miljoen.

De opbouw van het investeringskrediet voor het provinciaal ontwikkelbedrijf ziet er op dit moment als volgt uit:

- € 38 miljoen: verstrekte garanties
- € 32 miljoen: investeringen voor grote erfgoedcomplexen
- € 28 miljoen: ruimte voor toekomstige investeringen in grote erfgoedcomplexen
- € 47 miljoen: investeringen in andere projecten
- € 90 miljoen: vrije ruimte
- € 235 miljoen totaal

Uit dit overzicht blijkt dat de vrije ruimte voor investeringen in andere projecten dan de grote erfgoedcomplexen groot genoeg is voor het verstrekken van een lening van € 75 miljoen aan de TOM. Door het aangaan van deze lening daalt de vrije ruimte echter tot het verhoudingsgewijs lage bedrag van € 15 miljoen. Als in de toekomst de kredietlimiet voor het provinciaal ontwikkelbedrijf wordt bereikt, dan zullen wij aan Provinciale Staten voorleggen of en zo ja hoeveel het investeringskrediet voor het ontwikkelbedrijf moet worden verhoogd. Deze situatie zou zich bijvoorbeeld kunnen voordoen als uit de onderhandelingen over de herfinanciering van de Ontwikkelingsmaatschappij

Ruimte voor Ruimte (ORR) blijkt dat de provincie de financiering van de ORR geheel of gedeeltelijk op zich moet nemen.

Datum

27 januari 2015

Documentnummer

GS: 3776461

PS: 3776511

Beslispunt 3
geheimhouding bekrachtigen voor bijlagen 1 en 2

3.1 De bijlagen 1 en 2 zijn vertrouwelijk aan de provincie verstrekt door de TOM. Vanwege de bedrijfsbelangen moeten zij geheim blijven.

In artikel 25, derde lid, van de Provinciewet is bepaald dat een aan provinciale staten opgelegde verplichting tot geheimhouding vervalt, indien de oplegging niet door provinciale staten in hun eerstvolgende vergadering wordt bekrachtigd. Wij stellen U voor om de opgelegde geheimhouding voor de bijlagen 1 en 2 bij dit voorstel te bekrachtigen.

Geheimhouding is noodzakelijk gezien het feit dat deze bijlagen vertrouwelijk aan ons zijn overgelegd en dat zij bedrijfsgegevens bevatten waarvan de openbaarmaking het bedrijfsbelang van de TOM zou kunnen benadelen. De bijlagen liggen onder geheimhouding tot en met 6 februari 2015 ter inzage bij de griffie.

Kanttekeningen

1. De TOM blijft aandeelhouder in Tuinbouwvestiging Deurne (TVD)

Voor de volledigheid vermelden wij dat de TOM haar rol als aandeelhouder in Tuinbouwvestiging Deurne BV (TVD) zal blijven spelen. In het Deurnese projectvestigings-gebied voor glastuinders is circa 135 ha uitgeefbare grond voorhanden, waarvan tot op heden nog niets is verkocht. De gemeente Deurne is de andere aandeelhouder in deze maatschappij en tevens eigenaresse van de grond. De directie van TVD heeft in 2014 in overleg met de aandeelhouders besloten om in afwachting van marktherstel niet verder te investeren in het project en de kosten te minimaliseren. Voor afname van grond die op 1 januari 2020 niet mocht zijn uitgegeven heeft de provincie in 2010 een garantie verleend aan de gemeente Deurne. Voor uitgebreidere informatie over dit onderwerp verwijzen wij naar onze scenarionotitie van 14 oktober 2014.

2. De TOM heeft haar overheadkosten intussen teruggebracht.

Met verlaging van de overheadkosten heeft de TOM inmiddels een begin gemaakt, door de vaste personeelsformatie tot een minimum terug te brengen (van 3,6 fte naar 1,8 fte). Ook de inhuur van personeel is geminimaliseerd.

3. Omvang en samenstelling van de Raad van Commissarissen zijn onlangs aangepast aan de nieuwe situatie van de TOM.

Vanwege de nieuwe situatie waarin de TOM is komen te verkeren hebben de aandeelhouders het aantal leden van de Raad van Commissarissen van de TOM in oktober 2014 teruggebracht van vier naar drie. Bij de benoeming van

de heer ir. J.J.J. Langeslag, eveneens in oktober 2014, heeft diens deskundigheid op het gebied van (glas)tuinbouw en diens (inter)nationale netwerk in tuinbouwkringen een belangrijke rol gespeeld.

Datum

27 januari 2015

Documentnummer

GS: 3776461

PS: 3776511

Financiën

Voor de lening van maximaal € 75 miljoen aan de TOM wordt een rente van 4,5% per jaar in rekening gebracht. Deze rente komt voor 2,5% ten goede aan de algemene middelen. Dit komt overeen met de renteopbrengst van de immunisatieportefeuille.

De huidige risicoreservering van € 7 miljoen voor de afdekking van de garantstelling aan de Rabobank zal worden ingezet voor de afdekking van de financiële risico's verbonden aan de door de provincie aan de TOM te verstrekken lening. In de jaarrekening 2013 is deze risicoreservering als volgt verdeeld:

- € 3,5 miljoen is toegevoegd aan de risicovoorziening algemeen;
- € 3,5 miljoen is onderdeel van de risicoreserve ontwikkelbedrijf.

Voor de afdekking van de financiële risico's vanwege de door de provincie aan de TOM te verstrekken lening wordt 2% van de jaarlijkse renteopbrengst toegevoegd aan de risicoreserve van het ontwikkelbedrijf. Dit is het verschil tussen de in rekening te brengen rente (4,5%) en de aan de algemene middelen af te dragen renteopbrengst (2,5%).

Risico's en beheersmaatregelen

De risico's (financieel en niet financieel) van dit voorstel zijn in beeld gebracht in onze scenarionotitie van 14 oktober 2014 en overgenomen in bijlage 3 bij dit statenvoorstel. Provinciale Staten worden elk half jaar door middel van de rapportages van het provinciaal ontwikkelbedrijf geïnformeerd over de wijze waarop de risico's zich ontwikkelen.

Mede vanwege het feit dat de bankfinanciering wegvalt is het van groot belang dat de provincie de juiste beheersmaatregelen treft. Bijlage 3 geeft hiervan een overzicht. Tot de maatregelen behoort dat de provincie goede controleafspraken maakt met de TOM en dat de TOM pas na toestemming van de provincie overgaat tot investeringen die een nader te bepalen bedrag te boven gaan.

Europese en internationale zaken

Om te voorkomen dat er sprake is van ongeoorloofde staatssteun zijn wij voornemens om de activiteiten van de TOM aan te merken als Diensten van Algemeen Economisch Belang (DAEB) in de zin van de artikelen 14 en 106,

tweede lid, van het Verdrag betreffende de werking van de Europese Unie (VwEU).

Planning

Maart 2015	Nieuwe financiering van de TOM is tot stand gekomen.
Januari 2020	Financiële verplichtingen van de TOM en de provincie met betrekking tot het glastuinbouwprojectgebied Deurne moeten worden nagekomen.
Medio 2025	Laatste glastuinbouwkavel in het AFC NP is uitgegeven door de TOM.

Datum

27 januari 2015

Documentnummer

GS: 3776461

PS: 3776511

Bijlagen

1. Businessplan TOM met notitie voor de aandeelhouders d.d. 30.01.2014 (ter inzage bij de griffie tot en met 6 februari 2015)
2. Marktonderzoek glastuinbouw projectlocatie Nieuw Prinsenland d.d. 01.10.2013 (ter inzage bij de griffie tot en met 6 februari 2015)
3. Beheersmaatregelen risico's provinciaal aandeel in de TOM

Gedeputeerde Staten van Noord-Brabant,

de voorzitter

de secretaris

prof. dr. W.B.H.J. van de Donk

mw. ir. A.M. Burger

Auteur: mr. M.A. (Marcel) van Uden, mauden@brabant.nl, (073) 681 24 36
Cluster Projecten en Vastgoed/Afdeling Project-Management Office